

ПРАВОВИЙ ТА ДЕРЖАВНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

Батан Ю. Д.

студент 5-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ КАТЕГОРІЇ «ГАЛУЗЬ ПРАВА»: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У сучасній юридичній науці багато науковців приділяють увагу дослідженню категорії «галузь права». При цьому ледь не в більшості з наукових джерел наявні певні розбіжності чи непослідовності щодо певних аспектів, увагу яким і хотілося б приділити у даній роботі.

Першим таким аспектом є критерій віднесення певної однорідної сукупності правових норм до галузі права.

Критеріям поділу права на галузі було присвячено три наукові дискусії, перша з яких (1939– 1940 рр.) виявила основним предмет правового регулювання, друга (1956– 1958 рр.) додала метод правового регулювання, а третя (1982 р.) підтвердила основним критерієм предмет, а додатковим – метод правового регулювання (Курдюк Г. П. *Отрасль права как элемент системы права (теоретико-правовое исследование)* : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / Г. П. Курдюк. – Краснодар, 2004. – С. 4).

Сучасні вчені також застосовують сформульовані тоді висновки.

Так, Н. М. Крестовська, хоча й виділяє чотири ознаки (рисни) галузі права (однотипні суспільні відносини, їх якісна своєрідність, наявність специфічного набору прийомів і методів їх регулювання та наявність системно-структурних складових, тобто взаємопов'язаних інститутів та норм права), але до визначення поняття «галузь права» також включає регулювання «специфічним методом правового регулювання» (Крестовська Н. М. *Теория держави і права: Элементарный курс*, вид. 2-ге / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеева. – Х. : Одиссей, 2008. – С. 218).

Інший вчений одеської школи права Ю. М. Оборотов зазначає, що «для всіх галузей характерні структурні особливості, виражені в цілісності цієї спільноти норм та здатності взаємодії з іншими галузями. Крім того, юридична своєрідність галузі права пов'язана з особливостями використовуваного правового режиму, тобто набору сталих прийомів правового регулювання, положення учасників, підстав виникнення прав й обов'язків, використовуваних заходів впливу, а також принципів, понять і конструкцій, що виражають її специфіку» (Оборотов Ю. Н. *Теория государства и права (прагматический курс): Экзаменационный справочник* / Ю. Н. Оборотов. – О. : Юридична література, 2009. – С. 87). При цьому в підручнику за його редакцією у визначення поняття «галузь права» також входить «використання

специфічного методу правового регулювання» (Общетеоретическая юриспруденция : учебный курс: учебник / под ред. Ю. Н. Оборотова. – О. : Фенікс, 2011. – С. 133).

О. Ф. Скакун, вказуючи, що поділ системи права на галузі ґрунтується на предметі (матеріальному критерію) та методі (юридичному критерію) правового регулювання (Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. Вид. 2-ге / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2009. – С. 349), зазначає, що «в основі поділу об'єктивного права на галузі в переважній більшості випадків лежить *не метод* правового регулювання, що виводиться абстрактно-теоретичним шляхом, а предмет», «коли в результаті правотворчості нагромаджується *надмірно великий масив* правових норм, виникає потреба у відокремленні ще однієї чи декількох галузей права» (Скакун О. Ф. Вказ. тв. – С. 351).

Слід зазначити, що, враховуючи значно менший масив правового регулювання та порівняно невелику кількість галузей права, що існували в радянські часи, у сучасному стані юридичної науки тодішні висновки видаються певним чином застарілими. Критерії предмету та методу правового регулювання добре працюють у сферах кримінального та цивільного права, однак не можуть застосовуватися при характеристиці усіх галузей права, особливо нових – екологічного, військового, інформаційного, транспортного, спортивного й інших.

Цікавою є думка Р. Б. Прилуцького, який, досліджуючи галузь господарського права, вважає: «Пануюча у правовій науці України теорія виділення галузей права за двома ознаками – предметом і методом правового регулювання – на практиці не дозволяє виділити майже жодної «чистої» галузі права. Виникає необхідність у додаткових критеріях. І таким критерієм має бути завжди критерій необхідності та доцільності об'єднання певних правовідносин у предмет галузі права (Прилуцький Р. Б. Про критерій визначення галузі права у світлі проблеми визнання господарського права самостійною галуззю права / Р. Б. Прилуцький // Юридична наука. – 2011. – № 3. – С. 94).

Крім того, якби «специфічний метод правового регулювання», як вказують вчені, мала б кожна галузь права, то галузей мало б бути не менше, ніж методів. Однак Н. М. Крестовська виділяє принаймні одинадцять галузей права і лише шість методів (Крестовська Н. М. Вказ. тв. – С. 220–223), Ю. М. Оборотов – не менше ніж вісімнадцять галузей права і також лише шість методів (Оборотов Ю. М. Вказ. тв. – С. 39, 87), О. Ф. Скакун виділяє принаймні тринадцять галузей права і лише два методи, кожен із яких має по три прийоми (Скакун О. Ф. Вказ. тв. – С. 350–351, 358–363).

Також аспектом розбіжностей і непослідовностей українських вчених є статус міжнародного права. Для прикладу візьмемо вже згаданий підручник О. Ф. Скакун, у якому читаємо так: «Можна класифікувати *правові системи ... на ... міжнародні*» (Скакун О. Ф. Вказ. тв. – С. 301), «Наприклад, термін «договір» вживається в різних *галузях* права – конституційному, *міжнародному ...*» (Скакун О. Ф. Вказ. тв. – С. 351), «Особливу *галузь права* становить міжнародне право», «Міжнародне публічне право і міжнародне приватне право тісно пов'язані, оскільки норми цих двох *галузей* права ...» (Скакун О. Ф. Вказ. тв. – С. 361), «*Галузями* міжнародного права є ...», «Усі

галузі міжнародного права є підсистемами загальної і цілісної *системи* – міжнародного права» (Скакун О. Ф. Вказ. тв. – С. 362). Таким чином, наявна непослідовність – міжнародне право вважається і правовою системою, і галуззю права. Вважаємо за потрібне вважати міжнародне право не галуззю права, а завжди позначати саме правовою системою.

Ще однією розбіжністю є класифікація галузей права за їхнім впливом та значенням у системі права. Так, О. Ф. Скакун виділяє базові, спеціальні та комплексні галузі права, Ю. М. Оборотов – фундаментальну, основні, профільні та комплексні, Н. М. Крестовська узагалі не класифікує їх за цією ознакою. Конституційне право в першому випадку належить до базових поряд із трьома іншими, у другому – до єдиної фундаментальної; трудове право у першому випадку є спеціальною, а в другому – вже однією з чотирьох основних галузей; у першому разі фінансове право належить до спеціальних, а екологічне – до комплексних, а в другому навпаки – екологічне до профільних, а фінансове – до комплексних (Скакун О. Ф. Вказ. тв. – С. 358; *Общетеоретическая юриспруденция*. Вказ. тв. – С. 133).

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити такі основні висновки: необхідність відходу від визнання методу правового регулювання як критерію для виділення галузі права;

потреба пошуку єдиного підходу до класифікації галузей права за їхнім впливом та значенням у системі права та до віднесенні певних галузей до відповідних груп;

важливість послідовності визначення статусу міжнародного права як правової системи.

Діденчук Ю. О.

студентка 4-го курсу факультету підготовки слідчих для органів внутрішніх справ
 Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Складність та багатогранність феномену права та принципова різноспрямованість інтересів учасників суспільних відносин сприяє виникненню правового конфлікту.

Конфлікт – це явище, яке об’єктивно притаманне соціальному простору, адже він відображається в суспільних відносинах. (Бобровник С. В. *Правовий конфлікт: поняття, ознаки, природа та різновиди* // *Вісник Академії правових наук* : зб. наук. праць. – 2011. – № 1 (64) – С. 26– 28). В основі виникнення правового конфлікту лежить правовий характер соціального протиріччя. Аналіз правових конфліктів, визначення факторів, що їх породжують та причин, що спричиняють їх виникнення є важливим і актуальним, адже завдяки йому можливе подолання конфлікту.

Здебільшого вирішення конфліктів (спорів) відбувається в судовому порядку. Але, звертаючи увагу на практику зарубіжних країн, а саме США,